

predsednik je z začudenjem opazil, da pišeta državni zakonik in deželni zakonik kranjski že dalj časa ime Njegovega Veličanstva Frančišek Jožef, a ne Franc Jožef, kakor se Njegovo Veličanstvo vedno podpisuje in imenuje slovenski od l. 1848. pa do sedaj.*) Deželno predsedstvo naj pove razloge, zakaj je v novejšem času v kranjskem deželnem zakoniku slovensko krstno ime Njegovega Veličanstva premenilo.

Ta razpis gospoda ministrskega predsednika je imel pristavek gospoda deželnega predsednika, ki me je pozival, naj opravičim svojo pisavo.

Najbrž je dobil že poprej enak poziv tudi gospod dr. Štrekelj, ker je bila obema razpisoma priložena korenita razprava, v kateri je g. dr. Štrekelj dokazal, da je edina prava knjižna pisava tega imena Frančišek Jožef.

Jaz tem tehtovitim dokazom nisem vedel nič drugega dodati kakor to, kar sem že leta 1889. povedal v „Ljubljanskem Zvonu“.

Moj zagovor je s Štrekljevo razpravo vred romal na Dunaj.

Čez nekoliko tednov pa pride od ministrskega predsednika grofa Taaffeja nov razpis v Ljubljano te vsebine: Gospod ministrski predsednik je na znanje vzel zagovor dr. K. Štreklja in prof. Fr. Levca in je prepričan, da je pisava Frančišek Jožef znanstveno popolnoma utemeljena. Vendar se mu ne zdi primerno, da bi se doslej vobče navadno slovensko ime Njegovega Veličanstva zdaj premenilo. To ostani tudi poslej Franc Jožef!

Vindobona locuta est, causa finita! Slovensko krstno ime Njegovega Veličanstva je tedaj uradno določeno in govoriti in pisati ga je **Franc Jožef!**

*) Tudi na slovenskem izvodu oktobrske diplome iz l. 1860, ki ga hrani kranjski deželni muzej, se bere svojeročni podpis Nj. Veličanstva Franc Jožef. Pis.

„Naj pa bo“ — odgovori krojač — „pa drugače ti jih ne naredim, razen če mi oblubiš, da me boš povabil na novo mašo!“

„Če mi boš tudi suknjo urezal, veš tako, ki ima na hrbtu prav velike gumbel!“ odgovorim in kmalu se uravnava.

Čevljarjem sem posebno zabičeval, naj naredé škornje na „biks“ in pa visoke pete, ker take sem videl pri grašinskem gospodu.

Ta dan nisem šel nikamor skakat, gledal sem le roko-delce, hodil okrog njih in jim naročal, kako naj napravijo, obetaje jim prav lepih podobice, ko bom gospod.

„Tonej, ti nisi za Ljubljano“ — jamejo mi nagajati — „veš, gospôda ima neizrečeno majhen želodček; zjutraj sné samo košček kruha, opoldne še le krožnik juhe in malo mesa, potem pa zopet do večerje nič. Tebe pa čaka že na vse zgođaj, ko komaj s postelje prilezeš, skleda politih žgancev na mizi; prišedši iz šole že kričiš nad materjo, da imaš pajčine v trebuhu; opoldne imaš vsega do grla zadosti in tudi popoldne zobje nič ne mirujejo — vidiš, ne vem kaj bo, ko prideš v Ljubljano.“

Kako bi se izboljšalo šolsko obiskovanje?

(Spisal Ljudevit Stiasny.)

(Dalje.)

Vsled u. dež. šol. sveta za Kranjsko z dne 20. mal. travna 1875. št. 88 more torej krajni šolski svet, če najde, da šolske zamude niso pristojno opravilene ali da so nedopustljive, v prvem slučaju opomniti roditelje ali njih namestnike na njih dolžnost, kar naj se pa stori takoj, ne da bi se čakalo, kakor je doslej v nekaterih okrajih v navadi, kazenskih določeb okr. šol. sveta. Ako ne posvarimo takoj staršev, s tem zdatno škodujemo šolskemu obiskovanju. Preden dobe v tem slučaju roditelji ali njih namestniki „svarilo“, preteče navadno mesec dni, med tem pa še vedno neredno pošiljajo otroke v šolo. Ko dobe svarilo, se mnogi poboljšajo, toda naznanjeni so vnovič, kar jim donaša kazen ter povzročuje srd do šole in učitelja. Zato se mora „svarilo“ takoj poslati dotičnim roditeljem ali njih namestnikom, še preden se pošlje izkaz šolskih zamud okr. šol. svetu. Obenem se morajo dotičniki poučiti, da bodo kaznovani, ako bo to svarilo brezuspešno.

Pripeti se tudi, da se preselijo otroci le iz tega namena, da se izognejo šolskemu obiskovanju. Da se to prepreči, je predpisano po § 23 deželnega zakona z dne 29. mal. travna 1873. leta, da mora krajno šolsko oblastvo, ako zve, da se je otrok, ki je dolžan v šolo hoditi, med šolskim letom preselil iz domačega v drug šolski okoliš, to naznaniti dotičnemu krajnemu šolskemu oblastvu. Da se pa bolj gotovo in hitro zgodi, je bolje, ako to izvrši šolsko vodstvo, kar je zaukazal dež. šol. svet za Kranjsko dne 4. prosinca l. št. 30 s tem, da je opozoril šolska vodstva rabiti pri R. Milicu izišle tiskovine „Naznanila selitve“.

Omenil sem že, da moramo vpisati v 14. rubriko izkazov šolskih zamud nam znani ali naznanjeni vzrok. Ako hočemo šolsko obiskovanje zdatno izboljšati, se moramo pečati s tem, kolikor je možno natančno. V to ni dovolj, da vsak dan zabiležujemo zamude v razrednico, ampak glavna stvar je, da se prepričamo, zakaj izostajo učenci.

„Ti si bil pa že doli, da vse tako dobro veš“ — odrežem se jaz nagajivcu — „e, pa saj bodo mati vsak teden velik hleb kruha doli poslali, da ga bom lahko precej dobro rezal.“

„No, pa ko bi te tudi to tako ne mučilo“ — se oglasi drugi — „kaj pa to, ker boš moral vstajati s petelinom vred in zvečer učiti se do kake desetih, ali pa še dalje; tu doma pa greš spat s kurami vred; ne vstaneš pa tudi ne poprej, dokler mati ne začne žgancev mešati. Vidiš, Tonej, ta bo čudna, ta!“

„Kaj mar misliš, da se ne bom mogel navaditi? Kolikokrat že sem bil po koncu do enajstih, če so mati volno predli in „storije“ pripovedovali; a, to me je že malo skrb!“

Med takimi šalami je dan dirjal, da je bilo kaj.

„Veš kaj, Tonej, malo nam beri, da nam ne bo dolg čas; slišali smo, da znaš kaj lepo brati!“ me naganjajo zopet tako dolgo, da se jim vdam. Oče privlečejo s police debelo, zaprašeno knjigo, ki je menda pri hiši, kar stoji in zdaj vem, da so Basarjeve pridige od leta 1734.

Zato moramo strogo zahtevati, da se opravičijo učenci, ko se zopet vrnejo. Najbolj je pa, da pozvemo vzrok — osobito ako otrok več dni izostane — takoj s tem, da naročimo kakemu součencu, ki stanuje blizu zamujenca, da nam sporoči drugi dan, zakaj je dotični izostal. S tem vpeljemo nekako nadzorstvo, ki je jako potrebno, ker se mnogi prav radi zlažejo ali vsaj prav nepotrebno izostajajo. V nekaterih šolah primeroma učenci višjih skupin slabейše obiskujejo šolo ko učenci nižjih skupin. Res, da potrebujejo starši mnogokrat otroke nujno za delo, toda mnogokrat tiči vzrok zanikrnega šolskega obiskovanja drugod. Marsikaterikrat pride ob slabem vremenu več učencev začetnikov v šolo ko učencev višjih skupin — znak, da učenci začetniki radi hodijo v šolo, a oni višjih skupin porabijo vsako priliko, da ostanejo doma.

Največkrat se opravičijo ti učenci s tem, da jih niso pustili starši v šolo, ker so morali pasti, delati na polju, iti v mlin itd. Ako pa stvar natančneje preiskujemo, se čestokrat prepričamo, da ni imel učenec ves dan opravila, ampak da si je opravilo uredil tako, da mu ni bilo potreba iti v šolo ali da se je celo potepal. Tu pa zasluži že otrok kazen — ako pa mu dajejo starši potuho, pa oni.

Taki slučaji se množe osobito ondi, kjer jemljejo starši otroke protizakonito iz vsakdanje šole. Da izstopajo svojevoljno otroci iz vsakdanje šole, je vzrok pač to, da mnogi roditelji res jako potrebujejo otroke doma, mnogo pa tudi to, da so se šolski zakoni glede olajšave hoje v šolo v raznih okrajih, da tudi v raznih šolah enega okraja, različno tolmačili in se deloma še sedaj različno tolmačijo.

Tikom § 21 državnega zakona z dne 14. vel. travna 1869 se je vpeljalo v ljudskih šolah obvezno osemletno šolsko obiskovanje. Po istem paragrafu novele (državnega zakona z dne 2. vel. srpana 1883. l.) se sme na občinah ljudskih šolah po izpolnjenem šestletnem šolskem obiskovanju na kmetih in otrokom neimovitih ljudi po mestih in trgih, če njih roditelji ali roditeljev namestniki za to prosijo, iz ozira vrednih razlogov dopuščati olajšave glede na mero, koliko jim je pravilno hoditi v šolo.

Na Kranjskem se je vendar olajšalo šolsko obiskovanje že z deželnim zakonom z dne 29. mal. travna 1873. l. Po § 17. omenjenega zakona se začenja dolžnost

Pričnem brati, pa kmalu jim ni všeč. „Ker pridigo bereš, moraš tudi z rokami mahati in vpiti, pa včasih ob mizo udariti, kakor gospod na prižnici!“ prigovarjajo po sebnostno mojškro tako dolgo, da se jim vdam — maham, vpijem, bijem, da v svoji gorečnosti ne zapazim, kako se po hiši vse tihoma smeja in čehlja.

Kakor vsega, tako je bilo tudi tega kmalu konec, pa tudi nisem bil malo ponosen, ko so nazadnje vsi enoglasno pritrdili, da mi gre pridiga že zdaj skoro bolje, kakor gospodu fajmostru.

Zadnji dnevi so kaj hitro tekli. Meni je jelo tesno okrog srca prihajati, nič se mi ni ljubilo skakati med družčino; najrajši sem bil sam, ali pa sem za pečjo ležal, pregledovaje nemško pisane knjige; velikokrat sem tudi poslušal dobro mater, delečo mi prav tehtne nauke, kako naj se vedem v Ljubljani, da bom domačim napravil veselje, kako naj rad molim, posebno na čast sv. Duhu itd.

(Konec prih.)

v šolo hoditi z izpolnjenim 6. letom in traja praviloma do izpolnjenega 12., v mestih in trgih pa do izpolnjenega 14. leta. Z ozirom na posebne krajevne razmere ali celo na podnebje, sme tudi okrajno šolsko oblastvo izjemno dovoliti, da se začne šolska dolžnost šele z izpolnjenim 7. ali 8. letom.

(Konec prih.)

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

N.

Državno denarstvo.

b) Posredni davki.

(Dalje.)

Solno samotrštvo. Naprave za dobivanje soli imenujemo soline ali solišča. Razločujemo troje vrst soli in sicer kamno sol, morsko sol in varjeno sol. Kameno sol dobivajo iz solin, morsko sol iz morske vode, varjeno sol iz rude potom sopara. Vsaka tvarina, imajoča v sebi sol, je v Avstrijskih pokrajinah, v zemlji ali na površju, last države. Država si nabavlja sol večinoma v svoji režiji, le na Primorskem in v Dalmaciji je dovoljeno zasebnikom, da pridelujejo morsko sol, katero pa morajo za določeno ceno oddajati v državno skladišče. Pravico do trgovine s soljo pa ima edino le država. S tem pa ni rečeno, da ne sme nihče drugi, zlasti na drobno, prodajati soli. Zavezan je le kupovati sol iz državnega skladišča, oziroma državno sol za določeno ceno.

Država pa prepušča sol tudi za nižjo ceno tovarnarjem in izdelovalcem usnja, mila, stekla, kemikalij i. dr. V takih slučajih pa je poraba soli dovoljena samo protitemu, da se denaturuje, to je, da se kemično spaja s tvarino, ki napravi sol za človeško uživanje nesposobno. Pravico dovoljevati sol za nižjo ceno imajo c. kr. deželna finančna ravnateljstva. Za kmetijsko, tovarniško in obrtnijsko porabo oddajajo državne prodajalnice tudi gnojno sol po zelo nizki ceni. Proti mali odškodnini dobiš soli v zdravstvene namene. Če kdo najde slan studenec ali rudišče, v katerem se nahaja sol, in tega takoj ne naznani finančni oblasti, se kaznuje. Strogo se kaznuje tudi tisti, ki se na svojo roko peča z izdelovanjem ali napravo soli, ali ki razpošilja tako sol ali pa jo celo še prodaja.

Samotrštvo s tobakom. Tobak se izdeluje v državnih tovarnah iz tobačnih rastlin. Tobak saditi sme samo tisti, kateremu dovoli to c. kr. oblastvo. C. kr. tobačna režija kupuje pa tudi tobačne rastline v inozemstvu, največ blaga dobiva iz Ogerske, Bosne in Hercegovine. Izdelki, ki prihajajo iz tobačnih tovarn, so: Smodke, tobak za nosljanje in rezani tobak za pušenje. Državna skladišča oddajajo tobačne izdelke zasebnim glavnim založnikom, kateri se zavežejo toliko zalogo držati, da prekrbujejo ž njo več podzaložnikov. Od teh ali pa tudi od glavnega založnika dobivajo svoje zaloge prodajalci tobaka na drobno ali trafikanti. Le-ti prodajajo tobak v javnem prometu konsumentom po ceni, od države določeni.

Izjemno se dovoljuje tudi gostilničarjem in kavararjem, da smejo prodajati tobak gostom. Prodaja tobaka ali trafika se oddaje potom javne konkurencije, tobačne prodajalnice (trafike) isto tako ali pa se prepuščajo